

2972 Sayılı Kanun ve Hesaba Katılmayan Geçerli Oylar¹

The Law No. 2972 and Valid Votes Not Taken into Account

Dr. Öğr. Üyesi Mesut KOÇ

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

ORCID: 0000-0002-0231-747X - mesutkoc@mehmetakif.edu.tr

ÖZET

Yerel kamusal hizmetlerin sunulmasında yetkili ve sorumlu olan il özel idareleri ve belediyelerin karar organı meclisleridir. İl genel meclisi ve belediye meclisinde temsil görevini üstlenecek üyelerin belirlendiği seçim sistemi halkın temsili ve yerel demokrasi açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye’de 1982 tarihli Anayasa sonrası, yerel meclislerin oluşturulmasına ilişkin ilk yasal düzenleme, 5 Ocak 1984 tarihli 2971 Sayılı Sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun olmuştur. Kanun, teklif olarak TBMM’de görüşüldüğü dönemden başlamak üzere, Cumhurbaşkanı tarafından tekrar görüşülmek üzere TBMM’ye geri gönderilmesi ve Anayasa’ya aykırılığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi’ne taşınması dahil, büyük tartışmalara konu olmuş, özellikle onda birlik baraj sistemine karşı çıkmış ve yasalaşması engellenmeye çalışılmıştır. 2972 Sayılı Kanun, yıllar içerisinde bazı değişikliklerle birlikte, son yapılan 31 Mart 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimleri dahil, 40 yıldır uygulanmaktadır. Mahalli idarelerin organlarının seçimlerine ilişkin usul ve esasları düzenleyen kanunun, 23. maddesinde yer alan, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeliklerine seçilenlerin tespitinde getirdiği onda birlik baraj uygulaması ile, partilerin ve bağımsız adayların aldıkları oylardan geçerli oy toplamının onda biri oranında çıkarılması ile geçerli oylar hesaba katılmamaktadır. Halkın tercihlerinin yerel meclislerin oluşumuna adil bir şekilde yansımada engel olarak sayılabilecek bu uygulama demokratik temsilin sağlanması açısından da ciddi sorunlar taşımaktadır. Çalışmada öncelikle, 2972 Sayılı Kanun bu madde özelinde, kanun teklifi olarak verilmesinden itibaren, TBMM’de yasalaşma süreci yapılan eleştiriler bağlamında ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Sonrasında, onda birlik baraja ilişkin literatürde yer alan değerlendirmelere yer verilmiştir. Uygulama ile geçerli olduğu halde hesaba katılmayan oyların oranları, 31 Mart 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimleri üzerinden ortaya konularak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: 2972 Sayılı Kanun, Seçim Sistemleri, Belediye Meclisi, İl Genel Meclisi

¹ Makale Geliş Tarihi :14.06.2023
Revizyon Tarihi :22.07.2024
Kabul Tarihi :15.08.2024

ABSTRACT

The decision-making bodies of special provincial administrations and municipalities that are authorized and responsible for the provision of local public services are their councils. The election system in which members who will assume the role of representation in the provincial and municipal councils are determined is of great importance in terms of public representation and local democracy. The first legal regulation regarding the establishment of local councils in Turkey after the 1982 Constitution was the Law on the Elections of Local Administrations, Neighborhood Mukhtars and Board of Eldermen, No. 2971, dated January 5, 1984. The law has been the subject of great debates, starting from the period when it was discussed in the Turkish Grand National Assembly as a proposal, including sending it back to the Turkish Grand National Assembly for re-negotiation by the President and taking it to the Constitutional Court on the grounds that it is unconstitutional, especially the one-tenth threshold system was opposed and its enactment was tried to prevent. Law No. 2972, with some changes over the years, has been in force for 40 years, including the last 31 March 2024 Local Government General Elections. Article 23 of the Law regulating the procedures and principles governing the elections of local administration bodies provides for a one-tenth threshold in the determination of those elected to the provincial general assembly and municipal councils, whereby valid votes are not taken into account by subtracting one-tenth of the total valid votes from the votes received by parties and independent candidates. This calculation way, which can be considered as an obstacle to the fair reflection of the people's preferences in the formation of local assemblies, also poses serious problems in terms of ensuring democratic representation. In this study firstly, Law No. 2972 is analyzed in detail in the context of the criticisms made against this article, from the time it was proposed as a law to its enactment in the Turkish Grand National Assembly. Then, the evaluations in the literature on the one-tenth threshold are presented. The proportion of votes that are valid but not taken into account through this calculation way is analyzed in the context of the March 31, 2024 General Elections of Local Authorities and recommendations are made.

Keywords: Law No. 2972, Electoral Systems, Municipal Council, Provincial Council

1. GİRİŞ

Devletlerin halka sunmakla yetkili ve sorumlu oldukları hizmetleri gerçekleştirebilmesi, örgütlenmeleri ve bu örgütlenmelerin devamlılığını sağlamaları ile mümkündür. Türkiye’de kamu yönetimi, 1982 Anayasasına göre merkezi yönetim ve yerel yönetimler olarak yapılandırılmıştır. Yerel yönetimler, merkezi yönetimin idari vesayet denetimi altında, yerel kamusal hizmetleri sağlayan hizmet birimleri olarak ülke genelinde örgütlenmiştir. 1982 Anayasasında yerel yönetimler “mahalli idareler” ifadesi kullanılarak, il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileri olarak tanımlanmıştır.

Yerel yönetimler, merkezi yönetimin etki alanında ve hizmet bakımından yerinden yönetim kuruluşlarına benzeyen hukuki yapılanmalardır. Demokrasinin gereği olarak karar organları halk tarafından seçilmektedir. Yerel yönetimler, bir beldede oturan halkın, oturduğu coğrafi çevrenin yerel sorunları ile ilgilenererek ülke çapındaki konularda yetişmelerini sağlayan, demokrasi eğitimi ve tecrübesinin yerleşimi için de ayrıca bir demokrasi okulu sayılmaktadır². Literatürde sık sık demokrasinin temeli olarak yerel yönetimlerin işaret edilmesi, yerel yönetim organlarına yapılacak seçimlerin önemini göstermektedir.

Yerel yönetim organlarında görev yapacak temsilcilerin seçimine ilişkin yürürlükte bulunan düzenleme, 18 Ocak 1984 tarih ve 2972 Sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun’dur³. Belediye başkanları, belediye meclisi üyeleri, il genel meclisi üyeleri, muhtarlar ve ihtiyar heyeti üyeleri bu kanun doğrultusunda, beş yılda bir yapılan seçimler ile belirlenir. Anayasa’nın 67. maddesinde seçim kanunlarının, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenleneceği

² Zerrin Toprak, *Yerel Yönetimler*, Ankara, Nobel, 10. Baskı, 2021, s.24.

³ *Resmî Gazete*, 18 Ocak 1984, Sayı 18285.

öngörülmüştür. Ancak çıkarılacak kanun düzenlemeleriyle bunları sağlamak kolay olmamaktadır. 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun, 1982 Anayasası sonrası yapılan ilk genel seçimler neticesinde oluşan TBMM tarafından çıkarılmıştır. O dönem TBMM’de görüşülen ikinci kanun olma özelliğini taşımasına rağmen kanun tasarı yerine kanun teklifi olarak gündeme getirilmiştir⁴. 1983 Mayıs ayında kurulan ve altı ay sonra tek başına iktidara gelen Anavatan Partisi döneminde çıkarılan kanun, ihtiva ettiği hükümler nedeniyle yoğun bir şekilde tartışılmıştır. Kanun teklifinin komisyon görüşmelerinden başlamak üzere genel kurul sürecinde onda birlik baraj getiren sistemi başta olmak üzere bazı maddeleri yoğun olarak eleştirilmiş ve çok sayıda önerge verilmiştir. 39 maddeden oluşan 2972 sayılı Kanun’da ek maddeler ve geçici ek maddeler yer almaktadır. Yasalaşma sürecinde TBMM’de yapılan görüşmelerde, bu çalışmanın konusu 23. madde ile beraber, yeni Anayasa sonrası yapılacak ilk mahalli idareler seçimlerinin yapılacağı tarih ve seçimlere katılacak partilerin tartışıldığı görülmektedir. İlk çıkarılan 2971 sayılı Kanun⁵ Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından tekrar görüşülmek üzere geri gönderilmiştir. Sonrasında küçük değişiklikler dışında aynen kabul edilen kanun bu kez muhalefet tarafından Anayasa Mahkemesi’ne taşınarak, kanunun Anayasa’ya aykırılığı gerekçesiyle iptali talep edilmiştir. İptal başvurusunda onda birlik baraj gerekçelerin başında yer alır. Ancak bu talep Anayasa Mahkemesi tarafından kabul edilmemiştir⁶. Anayasa Mahkemesi il genel meclisi ve belediye meclisi üyelerinin seçiminde getirilen onda birlik baraj uygulamasının Anayasa’ya aykırı olmadığı kararını vermiştir.

2972 sayılı Kanun’un seçim sistemi ve usulüne ilişkin olan 2. maddesinde, il genel meclisi ve belediye meclisi üyelikleri için yapılan seçimlerde onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sisteminin uygulanacağına yer verilmiştir. Seçilen üyelerin tespitinin nasıl yapılacağı 23. maddede düzenlenmiş ve “Bir seçim çevresinde kullanılan geçerli oy toplamının onda birine tekabül eden sayı, bütün

⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1.

⁵ İlk düzenleme olan 2971 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun Cumhurbaşkanı tarafından TBMM’ye iade edilmiştir.

⁶ Anayasa Mahkemesi, 1 Mart 1984 Tarih ve E. 1984/1 K. 1984/2 Sayılı Kararı.

partilerin ve bağımsız adayların aldıkları oy sayısından ayrı ayrı çıkarılır. Bu çıkarmadan sonra geriye oyu kalmayan siyasi partiler ve bağımsız adaylar üye tahsisinde hesaba katılmaz” denilmiştir. Devamında nispi temsil sisteminin d’Hondt olarak bilinen hesaplama yöntemi yer almaktadır. Bu yöntemde siyasi parti adayları veya bağımsız adayların seçilebilmesi için önce onda birlik barajı geçmesi sonrasında, ikinci bir baraj sayılabilecek yeterli oya sahip olması gerekmektedir. Oyu fazla olan partilere açık bir avantaj sağlanmakta ancak bu, geçerli oyların doğrudan hesaba katılmaması yoluyla yapılmaktadır. Geçerli oylar üzerinden yapılan onda birlik oyun çıkarılarak hesaba katılmaması yerel meclislerin adil oluşumuna engel teşkil etmektedir. Çoğunluğu elde edenler lehine avantaj sağladığı gibi yerel meclislerde azınlığın temsiline fırsat tanımamaktadır.

2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun hükümleri, kabul edildiği tarihten bugüne tüm yerel seçimlerle beraber en son 31 Mart 2024 tarihinde yapılan Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde uygulanmıştır. Literatürde seçim sistemleri ve seçim barajları tartışılmış olmakla birlikte yerel seçim barajını konu edinen çalışmaların az olduğu görülmektedir. 23. maddede yer alan ve hesaba katılmayan oy oranlarına ilişkin çalışma bulunmadığı görülmüştür. Yerel meclislerin oluşumunu düzenleyen en önemli maddelerden biri olan 23. madde başta olmak üzere 2972 sayılı Kanun’un güncel verilerle çok yönlü tartışılması ve barajlar olmadan yeniden düzenlenmesinin değerlendirilmesi bu çalışmanın başta gelen amaçları arasındadır.

Bu çalışmada, öncelikle düzenlemenin kanun olarak teklif edildiği süreçten başlanarak kronolojik süreci, gerekçesi, yapılan eleştiriler ve yapılan savunmalar bağlamında ayrıntılı olarak incelenecektir. Sonrasında çalışmanın amacı doğrultusunda literatürde bulunan değerlendirmelere yer verilecektir. Çalışmanın üçüncü bölümünde, 31 Mart 2024 seçimleri baz alınarak onda birlik baraj uygulaması neticesinde hesaba katılmayan oyların oranları ortaya konulacaktır.

2. 2972 SAYILI KANUN'UN YASALAŞMA SÜRECİ

1980 sonrası dönemde, mahalli idarelerin seçimlerine ilişkin ilk düzenleme olma özelliği taşıyan ve yapılacak ilk yerel seçimlerde uygulanacak olması sebebiyle farklı bir konuma sahip olan teklif hükümet tarafından kanun tasarısı⁷ olarak değil kanun teklifi yoluyla gündeme gelmiştir. Düzenleme TBMM'de görüşülen ve o dönem ikinci sırada yer bulan kanun teklifidir. 2972 sayılı Kanun TBMM'de çıkarılan ancak Cumhurbaşkanı tarafından tekrar görüşülmek üzere geri gönderilen 2971 sayılı Kanun'un yerini almıştır. Kanunun yasalaşma süreci tarihsel arka planı ele alınarak değerlendirilecektir.

2.1. 2972 Sayılı Kanun Öncesi TBMM

Mahalli idarelerin organlarının temsilcilerini belirleyen seçimlere yönelik düzenlemeler 1982 öncesi çeşitli kanunlarla yapılmıştır. Bundan önceki tüm kanunlar 12 Eylül 1980 askeri darbesi ile askıya alınmış ve 1982 yılında yeni Anayasa⁸ kabul edilmiştir.

6 Kasım 1983 tarihinde yapılan genel seçimler, 12 Eylül darbesinin ardından yapılan ilk genel seçimdir⁹. Bu genel seçim ile TBMM 17. dönem milletvekilleri seçilmiştir. Seçimlere sadece Millî Güvenlik

⁷ Kanun teklif etmeye bakanlar kurulu ve milletvekilleri yetkilidir. Bakanlar kurulunun yaptığı öneriye "kanun tasarısı", milletvekillerinin yaptığı öneriye ise "kanun teklifi" denir. Kanun tasarısında bakanlar kurulunun bütün üyelerinin imzasının bulunma zorunluluğu var iken kanun teklifinde milletvekillerinin tamamını bağlayan bir durum söz konusu değildir. Kanun teklifinde en az bir milletvekili de bulunabilir, birden çok milletvekili bir araya gelip ortak kanun teklifinde bulunabilir (TBMM'de Yasama Süreci, Tanıtım Kitapları Serisi 7, TBMM Basımevi, 2005, s.7).

⁸ 1982 Anayasası; Kurucu Meclis tarafından 18/10/1982'de halkoylamasına sunulmak üzere kabul edilmiş ve 20/10/1982 tarihli ve 17844 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış; 7/11/1982'de Halkoylamasına sunulduktan sonra 9/11/1982 tarihli ve 17863 Mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yeniden yayımlanmıştır.

⁹ 1983 genel seçimleri, 12 Eylül 1980 darbesi sonrası yapılan ilk seçimdir. Türk siyasal hayatında en yenilikçi, en modern, ilk seçim kampanyası 1983 seçimlerinde yaşanmıştır. 1983 genel seçimlerine Milliyetçi Demokrasi Partisi, Halkçı Parti ve Anavatan Partisi katıldı ve Turgut Özal liderliğinde Anavatan Partisi, tek başına iktidara geldi. Böylece Anavatan Partisi, kurulduktan sonra yapılan ilk genel seçimde, iktidara gelen ilk parti oldu. Hüseyin Çavuşoğlu, "1983 Genel Seçimleri ve Anavatan Partisi", *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2022, 8(1), s.77.

Konseylinin izin verdiği üç parti katılabılmıştır¹⁰. Seçimlere katılmasına izin verilen Anavatan Partisi 400 milletvekilinden oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 211 milletvekili çıkartarak tek başına iktidar olurken Turgut Özal da başbakan olmuştur. Halkçı Parti 117 milletvekili ve Milliyetçi Demokrasi Partisi 71 milletvekili çıkartarak muhalefette kalmıştır¹¹.

Dönemin iktidar partisi olan Anavatan Partisi milletvekilleri, yerel seçimlere ilişkin kanun teklifi vermiş ve 2971 sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun adıyla çıkarılmıştır. TBMM'de kabul edilerek Cumhurbaşkanlığına gönderilmiştir. TBMM'de genel kurul sürecinde düzenlemenin aceleye getirildiği hususu başta olmak üzere onda birlik baraj getiren maddelerine ilişkin çok sayıda önerge verilmiş ancak bu önergeler kabul edilmemiştir. Teklife ilişkin değişiklik önergelerinin kabul edilmemesinde iktidar grubunun sayısal çoğunluğa sahip olması etkili olmuştur. Kanun dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından yeniden görüşülmek üzere iade edilmiştir.

2.2. 2971 Sayılı Kanun Teklifinin Gerekçesi

Sakarya Milletvekili Nihat Akpak, Edirne Milletvekili İsmail Üğdül, Manisa Milletvekili Timur Çınar, Samsun Milletvekili İlyas Aktaş, Erzurum Milletvekili İlhan Aras, Balıkesir Milletvekili Şerafettin Toktaş, Kocaeli Milletvekili Osman Nuri Akyol, Diyarbakır Milletvekili Cevdet Karakurt, İçel Milletvekili İbrahim Aydoğan, Kütahya Milletvekili Mustafa Uğur Ener tarafından, "Mahalli İdareler

¹⁰ Darbe sonrası kurulan partiler, 16 Mayıs 1983'te Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) onu takiben 20 Mayıs'ta Anavatan Partisi (ANAP), MGK tarafından kapatılan Büyük Türkiye Partisi (BTP) ve Halkçı Parti (HP)'dir. Diğer partiler: Sosyal Demokrasi Partisi, Yüce Görev Partisi, Yeni Doğu Partisi, Yeni Düzen Partisi, Fazilet Partisi, Cumhuriyetçi Muhafazakâr Parti, Bizim Parti, Refah Partisi, Türkiye Huzur Partisi, Doğru Yol Partisi ve Bayrak Partisi olmuştur (Erdoğan Günel, "Türkiye'de Siyasal Partiler ve Güncel Siyaset", *Ankara Bilim Adamı Yayınları*, 2006, s.53). Bu partilerden sadece üç partinin; Milliyetçi Demokrasi Partisi, Halkçı Parti ve Anavatan Partisi'nin seçimlere girmesine izin verilmiştir (Yasemin Yalınzoğlu, "Hepsini Yakala Partisi Bağlamında Anavatan Partisi'ne Yönelik Bir Analiz", *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, 2017, s.69).

¹¹ Yüksek Seçim Kurulu, 6 Kasım 1983 Pazar Günü Yapılan Milletvekili Seçimi Sonuçları Hakkında Karar, *Resmî Gazete*, 14 Kasım 1983, Sayı 18221 (Birinci Mükerrer).

Seçimi Kanunu” adı ile ve Belediye Başkanları, Belediye Meclisi Üyeleri, İl Genel Meclisi Üyeleri, Köy Muhtar ve İhtiyar Meclisi ve Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyeti seçimlerini tanzim eden kanun teklifi verilmiştir. Kanun teklifinin genel gerekçesinin giriş bölümünde 1982 Anayasasının 127. ve 67. maddelerine yer verilerek başlanmıştır. Genel gerekçede; meclisin 1983 yılı Kasım ayında toplandığına ve buna göre mahallî idareler seçimlerinin 1984 yılı içinde yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Yapılacak bir mahalli idareler seçimlerinde usul ve esaslarını belirleyen özel bir kanun olmadığı vurgulanmıştır. Kanunun hazırlanmasında Anayasa’nın, mahallî idarelerin niteliği, seçme ve seçilme haklarını düzenleyen amir hükümlerinin göz önünde tutulduğu belirtilmiştir¹².

Kanun teklifinde 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununa atıflar yapıldığı ve böylece hem tekrarların önlenmesinin hem de ülkede yapılan bütün seçimlerde sistem birliğinin ve müşterekliğin sağlanmasına özen gösterildiği ifade edilmiştir. Teklifte nispi temsil sisteminin esas alınmasının amacının Anayasa emri olması ve seçmenlerin eğilimlerinin meclislere aksettirmek olduğu yer almıştır. Ancak “seçime girme kolaylığı nedeniyle çok parti ve fazla adette bağımsızın iştiraki ile düzensiz ve anarşik ortam yaratmamak için de onda bir indirimli baraj esası getirilmiştir” denilerek düzenlemeye mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri seçimlerinin de dahil edildiği vurgulanmıştır¹³.

Kanun teklifinin maddeler bazında gerekçelerinde ise, belediye başkanlıklarına, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeliklerine seçilenlerin tespitine ilişkin olarak 22. ve 23. madde birlikte ele alınmıştır. “Bu maddelerle seçilenlerin nasıl tespit edileceği, onda bir indirimin nasıl yapılacağı, nispi temsil sistemine göre bağımsızlara ve siyasî partilere isabet eden üye sayısının nasıl tespit edileceği asıl ve

¹² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1.

¹³ Kanun teklifinin genel gerekçesinde “siyasî çekişmelerin en küçük yerleşim birimlerine indirilmemesi amacıyla ve siyasî partiler kanununda düzenlenen parti teşkilatı kademelerine de paralellik temin etmek fikriyle, köy ve mahalle muhtarlarıyla bunların meclis ve heyetlerinin seçiminde adaylık usulü benimsenmemiştir. Bunun tabii neticesi olarak da bu seçimlerde çoğunluk sistemine yer verilmiştir. Bu kanunda açık hüküm olmayan hallerde halen uygulanan diğer kanun hükümlerinin geçerli olması hukuk mantığı ve kanun tekniğinin bir gerçeği olarak kabul edilmiştir. Bu kanunun tedvinindeki amaç Anayasaya uygun tutarlı ve istikrarlı bir seçim sistemine ulaşmaktır” ifadelerine yer verilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1).

yedek üyelerin siyasî partilere dağılımı ve belediye başkanlığına seçilenlerin tespiti esasları düzenlenmiştir” denilmiştir. Belediye başkanlarının seçilmesinde çoğunluk sistemi uygulaması getirilirken, il genel meclisi ve belediye meclis üyelikleri için yapılan seçimlerde onda birlik barajı uygulamalı nispi temsil sistemi getirilmiştir. Gerekçe olarak sunulan metinde onda birlik barajın getirilmesine ilişkin bir izahat yer almadığı gibi iki maddenin özeti niteliğinde sadece bir cümle yer almıştır. Anarşik ortam yaratmamak için indirimli baraj sistemi esası getirildiği cümleleri oldukça ilginçtir¹⁴.

2.3 İçişleri Komisyonu Raporu

Kanun teklifi İçişleri Komisyonunun 6.12.1983 ve 4.1.1984 günlü toplantılarında incelenip görüşülmüştür. İçişleri Komisyonu Raporuna göre teklifin tümü ve maddeleri ayrı ayrı tartışılmıştır. İçişleri Komisyonu Raporunda, mahallî idarelerin görev, yetki ve kuruluşlarını düzenleyen Anayasa'nın 127. maddesinin mahallî idarelerin seçimlerinin, Anayasa'nın 67. maddesindeki esaslara göre yapılacağını öngördüğü ve teklifin, Anayasa'nın söz konusu hükümleri uyarınca mahallî idarelerin seçim usul ve esaslarını belirtmekte, dolayısıyla mevzuatta bulunan boşluğun bu teklif ile giderilmek istendiği yer almaktadır. Raporda, teklifin yirmi birinci ve yirmi ikinci maddelerinin komisyonda aynen kabul edildiği, yirmi üçüncü maddenin ise komisyon tarafından yeniden kaleme alındığı belirtilmiştir¹⁵.

11 üyesi bulunan komisyonda kanun teklifi oy çokluğuyla kabul edilmiştir. Antalya Milletvekili Kadri Altay ve İzmir Milletvekili Hüseyin Aydemir muhalefet şerhi koymuştur. Antalya Milletvekili Kadri Altay'ın rapora eklenen muhalefet şerhinde, görüşmeler esnasında yaptığı değişiklik tekliflerinin kabul edilmediği ve teklifin tümüne, özellikle de değiştirilmesini talep ettiği hususlara muhalefet

¹⁴ Gerekçe yer verilen “indirimli baraj nedir, anarşik ortam nasıl oluşur ve engellenebilir, dünyada bu uygulamanın örneği var mıdır, demokrasi ile bağdaşır mı?” gibi olası ve elzem sorularının cevaplarına değinilmemiştir (*TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1.). Literatür taramalarında 2971 Sayılı Kanun'un gerekçelerine ilişkin bir çalışma bulunamamıştır.

¹⁵ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1.

ettiğini belirtmesi dikkat çekicidir. Altay'ın muhalefet şerhinden komisyonda onda bir barajın kaldırılmasını veya yüzde beşe indirilmesini teklif ettiği anlaşılmaktadır¹⁶.

Komisyon raporunda 23. maddenin ilgili bölümü aşağıdaki şekilde yer almıştır.

“MADDE 23. — A) Siyasî partilerin ve bağımsız adayların elde ettikleri il genel meclisi ve belediye meclisi asıl üye sayısı aşağıdaki şekilde hesaplanır: Bir seçim çevresinde kullanılan geçerli oy toplamının onda birine tekabül eden sayı, bütün partilerin ve bağımsız adayların aldıkları oy sayısından ayrı ayrı çıkarılır. Bu çıkarmadan geriye oyu kalmayan siyasî partiler ve bağımsız adaylar üye tahsisinde hesaba katılmaz. Yapılan çıkarmadan sonra geriye oyu kalan siyasî partilerin ve bağımsız adayların isimleri alt alta, kalan oyları da hizalarına yazılır. Bu sayılar önce l'e sonra 2'ye, sonra 3'e ... şeklinde devam edilmek suretiyle o seçim çevresinin çıkaracağı asıl üye sayısına ulaşıncaya kadar bölünür. Elde edilen paylar, siyasî parti ayırımı yapmaksızın, en büyükten en küçüğe doğru sıralanır. Belediye ve il genel meclis üye tamsayısı kadar üyelikler, bu payların sahip olan siyasî partilere ve bağımsız adaylara, sayıların büyüklük sırasına göre tahsis olunur. Son kalan asıl üyelikler için birbirine eşit rakamlar bulunduğu takdirde bunlar, aralarında ad çekmek suretiyle, tahsis yapılır.”

İçişleri Komisyonu Raporu görüşülmek üzere, aciliyeti vurgulanarak¹⁷ genel kurul gündemine alınması teklif edilmiştir. TBMM 18. birleşimin tutanağında bu ifade yer almıştır. Komisyon görüşmelerinin tutanaklarına ulaşamadığından düzenlemede yer alan geçerli oyların toplamından onda birlik oyun hangi gerekçe ile hesaplamada çıkarıldığına ilişkin bulgulara erişim sağlanamamıştır.

¹⁶ Altay muhalefet şerhinde; “nispî temsil usulünün zedelenmiş, siyasî partilerin aldıkları oyları sebepsiz yere heba etmiş, bütün siyasî partilerin seçimlere girmesini önlemiş ve demokrasinin esaslarına, dolayısıyla Anayasa Kanunu esasına aykırı olmuştur. Seçim hakkının ortadan kaldırılması esasen düşünülmemelidir. Bu durum, hukuk anlayışına da ters düşer” ifadelerini kullanmıştır.

¹⁷ İçişleri Komisyonu Başkanı tarafından verilen tezkerede; “halen mahalli idareler seçimlerinin usul ve esaslarını düzenleyen özel bir kanun mevcut değildir. Anayasamızın da amir hükmü gereği 1984 yılı içinde Mahallî Seçimlerin yapılması zorunluluğu karşısında teklifin bir an evvel kanunlaştırılması gerekmektedir” denilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1).

2.4. 2971 Sayılı Kanun'un Genel Kurul Süreci

TBMM'nin 1. Yasama Yılı 18. Birleşiminin 5 Ocak 1984 Perşembe günü, birinci oturumunda, Sakarya Milletvekili Nihat Akpak ve 9 milletvekili tarafından verilen, Mahallî İdareler Seçimi Kanunu Teklifi ve İçişleri Komisyonu Raporu okunmuştur. TBMM İçişleri Komisyonu başkanlığınca genel kurula sunulan teklife ilişkin, "Halen mahallî idareler seçimlerinin usul ve esaslarını düzenleyen özel bir kanun mevcut değildir. Anayasamızın da amir hükmü gereği 1984 yılı içinde Mahallî Seçimlerin yapılması zorunluluğu karşısında teklifin bir an evvel kanunlaştırılması gerekmektedir. Kanun teklifinin içtüzüğün 53. maddesine göre 48 saat geçmeden gündeme alınması Komisyonumuzun 4.1.1984 tarihinde yaptığı toplantıda kararlaştırılmıştır" denilmiştir¹⁸.

Teklifin gündeme alınması oylaması öncesi söz alan Bitlis Milletvekili Kamran İnan ve Mehmet Turan Bayezit aleyhte söz almıştır. Kamran İnan, yerel seçimlerin aceleye getirilmemesi gerektiğini ifade etmiş ve 6 Kasım 1983 seçimleriyle yeni girilen sürecin olgunlaşması gerektiğine dikkat çekmiştir¹⁹.

Kahramanmaraş Milletvekili Mehmet Turan Bayezit kanun teklifinin öne alınmasına itiraz ederek, düzenlemenin aceleye getirildiğini ve kanun teklifini lehte oy verecek olanların dahi okuma fırsatı bulamayacaklarını ifade etmiştir. Bayezit, konunun Danışma

¹⁸ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1.

¹⁹ İnan, "33 yıllık Türk demokrasisinin en büyük sıkıntısı, oy üstünlüğü demokrasisine dönüştürülmek istenmesidir. ... Otuz üç yıllık süre içerisinde üç defa kesintiye uğramış ve kesintiden henüz yeni çıkmış bir demokratik dönemin yerleşmesinde, demokrasisinin gereği olan bütün siyasi partilere (Parlamentoda temsil edilsin veya edilmesin) eşit haklar ve imkânların tanınmasını önleyici acelecilik içerisinde, kanun tekniğine aykırı; her yönü ile, nereden alırsanız alın, bir nevi içerde yerleştirilmiş bulunan iktidarın mahallî seçimlerle de bir an evvel perçinleştirilmesi telaşı içerisinde ve öğrendiğimize göre ekseriyet grubunun 25 Mart'ı ilk defa Türk demokrasi tarihinde seçilmiş bir seçim tarihi kabul etmesine ve bu suretle Anadolu'nun birçok bölgesinde âdeta seçim yapılmasını imkânsız kılan davranışını demokratik bir davranış olarak kabul etmek imkânsızdır" diyerek, yeni açılmış bir parlamentonun birinci vazifesinin, demokrasiyi bütün müesseseleriyle yerleştirmek, demokrasiyi topluma benimsetmek olduğunu belirtmiştir. "Demokrasiden mal kaçırma diye bir şey yoktur. Demokraside bütün partilere, bütün insanlara eşit imkânlar ve haklar tanımaktır. Yeni doğmakta bulunan, legaliteyi kazanmış bulunan dışarıdaki bazı partilerin gölgesinden korkarak, 25 Mart'ta onların seçimlere girmesini zorlaştırıcı tedbirlerle başvurmak demokrasiye ve demokratik haklara saygısızlıktır. Kendi doğuş şartlarınızı ve geliş şartlarınızı düşünün; aynı hakkı başkalarına da tanımak lazımdır" sözleriyle hem yapılacak ilk seçimlere ve buna ilişkin düzenlemenin sağlıklı olacağını vurgulamıştır (*TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1).

Kurulunda görüşüldüğünü, iktidar partisinin temsilcisinden rica ettiklerini söylemiştir²⁰. Oylanan teklifin görüşülmesi kabul edilmiş ve görüşmelere geçilmiş, beraberinde görüşmelerin uzaması halinde genel kurulun bu gündeme ilişkin tekrar toplanması kararlaştırılmıştır. Muhalefetin kanunun incelenmesine ilişkin 48 saatlik süre talebi ve teklifin görüşülmesinin ertelenmesi önerisi kabul edilmemiştir. Teklifin İçişleri Komisyonundan gelir gelmez genel kurulda gündeme alınması önerisinin teklifin incelenebilmesi için gerekli sürenin az olduğunu göstermektedir²¹.

Görüşmelere geçilmesinin ardından Adıyaman Milletvekili Mehmet Arif Atalay ilgili teklifin temel bir yasa olduğuna ve enine boyuna tetkik edilmesi gerektiğini ifade ederek 23. maddeye dikkat çekmiştir. Baraj sayısının geçerli oylardan düşülemeyeceğini söylemiştir²².

TBMM'nin bu oturumunda İçişleri Komisyonu'nun raporunun dağıtıldığı ve kürsüden okunup okunmaması oylanmış, okunmadan teklifin maddelerinin görüşülmesine geçilmiştir. Başlangıçta değinildiğinden olsa gerek maddelerin görüşüldüğü süreçte 23. maddeye ilişkin olarak herhangi bir söz alınmamış olması da dikkat çekicidir. Görüşmelerin devamında tepki olarak muhalefet partilerine mensup milletvekillerinin oturumu terk ettikleri görüşmelere katılan iktidar partisi milletvekillerinin konuşmalarından anlaşılmaktadır²³. Teklifin tümünün oylaması yapılmış ve kabul edilmiştir.

²⁰ "Bir şey kaybetmezsiniz, kırk sekiz saat kalsın, biz tetkik edelim, siz tetkik edin..." dedik arkadaşlar. Arkadaşlar; bir kere okusak, iki kere okusak ne kaybederiz? Hiç okumadan niye bize oy verdireceksiniz?.. Bu itibarla, bu kanun teklifi burada görüştürülecektir; fakat biz Türk Milletinin huzurunda, Türk siyasî tarihinin huzurunda bazı noktaları vurgulamak mecburiyetindeyiz" demiştir (*TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1).

²¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1.

²² Geçerli oylardan yapılan düşürmeye dikkat çeken Atalay; "23. maddede bir baraj sistemi ve barajın hesabı meselesi var ki, millî iradenin temsiline imkân vermiyor sayın arkadaşlarım. Anayasaya aykırıdır; imkân vermiyor, önerge aceleye getirdiği ve sizlerin de kabul edeceği tashihleri yapma imkânı vermediği için bize tetkik imkânı verin, diyoruz. Anayasaya aykırı hükümler vardır, diyoruz. Vatandaş reyini iptal edici hükümler vardır, diyoruz. Baraj sayısı muteber oydan düşülmez. Baraj sayısını muteber oydan düştüğünüz takdirde, millî iradenin tecellisini önlemiş olursunuz; Seçim Kanununda muteber sayılan oy gayri muteber hale gelmiş olur. Bunun gibi birçok eksik ve noksanlıklar var" sözleriyle baraj oyunun düşürülmesinin geçerli oyları geçersiz hale getireceğini, bunun hem Anayasa'ya hem de demokrasiye aykırı olacağını ifade etmiştir (*TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1).

²³ Malatya Milletvekili Metin Emiroğlu'nun görüşmeler esnasında "eğer Meclisi terk etmeyip şu neticeyi bekleselerdi, Grubumuzca verilecek olan bu önergeyi bekleselerdi, biz mevcut kanundaki bu hükmü yumuşatmak suretiyle genel kongre şartını kaldıran önergeyi bizzat kendimiz verecektik ve böylece genel kongre şartına tabi olmayan siyasî görüşler ve siyasî partilerin bu mahallî idarelerde de temsil edileceğine bizzat kendileri şahit olmuş olacaktı" sözleri 23. madde ile doğrudan

Sonuç olarak, 1982 Anayasası sonrası mahalli idareler seçimlerini düzenleyen 2971 sayılı Kanun TBMM’de kabul edilerek Cumhurbaşkanı’nın onayına sunulmuştur. Ancak kanun Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından tekrar görüşülmek üzere iade edilmiştir. İade gerekçeleri arasında 23. madde de yer almıştır²⁴.

2.5 2972 Sayılı Kanun Öncesi

TBMM’nin 12 Ocak 1984 Perşembe günü 21. birleşiminde, 2971 sayılı Mahallî İdareler Seçimi Kanununun, Anayasanın 89. maddesi gereğince, bir daha görüşülmek üzere geri gönderildiğine dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi okunmuştur. Tezkerede, “5 Ocak 1984 tarih ve 2971 sayılı Mahallî İdareler Seçimi Kanunu incelenmiş ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 89. maddesi gereğince ilişkitede sunulan gerekçe ile bir daha görüşülmek üzere geri gönderilmiştir” denilmiştir.

2971 sayılı Kanun’un geri gönderilme gerekçesinde diğer bazı maddelerle birlikte 23. maddeye ilişkin olarak net bir tespit yapılmış ve geçerli sayılan oyların eşitlik ilkesine aykırı bir şekilde geçersiz sayılacağına vurgu yapılmıştır. Geçerli oy toplamının onda birine tekabül eden sayının, partilerin ve bağımsız adayların aldıkları oy sayısından ayrı ayrı çıkarılmasının; eşitlik ilkesine, gerçekleşmiş iradeye ve kanunlara göre geçerli sayılmış oyların ayrı bir düzenleme ile geçersiz sayılması gibi aykırı bir sonuç doğuracağına dikkat çekilmiştir²⁵.

2.6 2972 Sayılı Kanun’un TBMM Süreci

TBMM’nin 17 Ocak 1984 tarihli 22. birleşiminde Cumhurbaşkanlığı tarafından geri gönderilen kanuna ilişkin olarak İçişleri Komisyonunun tezkeresi okunmuş ve tezkerede, kanunun,

---

ilgili 2. maddenin kabul edilmesinden sonra muhalefet partilerine mensup milletvekillerinin ayrıldığını göstermektedir.

²⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1, 21. Birleşim.

²⁵ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1, 21. Birleşim.

Anayasa'nın belli süre içinde çıkarılmasını öngördüğü kanunlardan olduğuna dikkat çekilerek kanunun önemi ve ayrıca kanunda tespit edilen seçim tarihi de dikkate alınmak suretiyle bir an önce görüşülmesi istenmiştir. Tezkere de ayrıca, kanunun daha evvel de komisyonda ve genel kurulda görüşülmüş bulunduğu, milletvekillerinin yeterince tetkik ve inceleme imkânı buldukları belirtilmiştir. Tezkere kabul edilmiş ve görüşmelere başlanmıştır. Daha önce olduğu gibi, kanunun görüşmeleri çalışma saatinin sonuna kadar tamamlanamadığı takdirde, bitimine kadar çalışma süresinin uzatılması önerilmiş ve öneri kabul edilmiştir.

Özetle, iade edilen kanun komisyonda tekrar görüşülmüş ve çok kısa bir süre içinde Genel Kurula gelmiştir. Görüşmeler esnasında Sinop Milletvekili Hilmi Biçer söz alarak kanunun iadesinin meclisin itibarını sarsacağına dikkat çekmiştir²⁶. Sinop Milletvekili Hilmi Biçer'in üzerinde durduğu bir başka husus kanunun Anayasaya aykırılık yönü olmuştur. Kanun teklifinin 23. maddesiyle geçerli oy toplamının 1/10'una tekabül eden sayının, partilerin ve bağımsız adayların aldıkları oy sayısından ayrı ayrı çıkarılmasının eşitlik ilkesine, gerçekleşmiş iradeye ve kanunlara göre geçerli sayılmış oyların ayrı bir düzenlemeyle geçersiz sayılmasının aykırı bir sonuç doğuracağını söylemiştir. Uygulamanın, millî idareyi temelinden sarsan bir uygulama olduğunu belirten Biçer Cumhurbaşkanlığının geri gönderme gerekçesinde de bu konunun aynen bu şekilde ifade edildiğini söylemiştir. Biçer konuşmasının sonunda küçük partilere karşı bir oyun olduğunu iddia etmiştir²⁷.

Kahramanmaraş Milletvekili Mehmet Turan Bayezit söz alarak kanunun iade edilmesini büyük bir fırsat ve şans olarak telakki ettiğini

²⁶ Biçer'in; "İçişleri Komisyonu Sayın Başkanının geri göndermeden sonra gazetelere verdiği beyanatında, "Gramer hataları dolayısıyla zaten reddedileceğini bekliyorduk" demeleri ve ikinci Başkanın da başka bir gazetede, "metinde eksik olan fıkra ve kelimelerin, Kanunlar ve Kararlar Dairesinin düzenlemesinden doğan hata" olduğunu açıklamaları akıllara durgunluk vermektedir. Bu beyanatlara mesuliyetsizliğin tipik örnekleridir; 'hiç değilse konuşmamak lazımdır. Zira, Sayın Cumhurbaşkanına sunulan metin, Kanunlar Dairesinin değil, Yüce Meclisin malıdır" şeklinde tutanaklara geçen ifadesi kanunun çıkarıldığı döneme ilişkin bilgi veren önemli bir ayrıntıdır. Ancak, Komisyon Başkanı ve Balıkesir Milletvekili Necat Tunçsiper, bu iddiaları daha sonra söz alarak kabul etmediğini ifade etmiştir (*TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1, 22. Birleşim)

²⁷ "... seçim sisteminin bazı yönlerinin değiştirilmek istenmesi, bir kurnazlıkla küçük partileri silme gayesine matuftur" demiştir (*TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1, 22. Birleşim).

belirtmiştir. Demokrasinin yalnızca çoğunluk oyu olmadığını ve demokrasinin içinde dengeler olduğunu söyleyerek kanunun aceleye getirilmemesi gerektiğini vurgulamıştır²⁸. Bayezit tarafından dile getirilen uygulamanın başka yerde olmadığına ilişkin sözlü konuşmaların daha sonra tekzip edilmemiş olması döneme ilişkin ilginç bir değerlendirme olarak tutanaklara geçmiştir. Kanunlaştığı dönemden bugüne 40 yıldır uygulanagelen ve geçerli oyları hesaba katmayan sisteme ilişkin bu derecede ağır eleştiriye rastlanmamış ve bu özelliği nedeniyle bu çalışmada ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Onda birlik baraja ilişkin iktidar partisinden yapılan değerlendirmelerde barajın gerekli olduğu söylenmiştir. Samsun Milletvekili Berati Erdoğan düzenlemede yer alan 23. maddeyi savunarak, onda birlik baraj ile azınlığın çoğunluğa tahakkümünün engellendiğini öne sürmüştür²⁹.

Kanunun tümü üzerinde görüşmelerin tamamlanmasının ardından maddelere geçilmeden Komisyon metninin Anayasaya aykırı olduğu ve Anayasa Komisyonuna metnin gönderilmesi hakkında bazı

²⁸ Bayezit, 23. maddenin yeni ve orijinal bir sistem getirdiğini söyleyerek, “Bu maddede geçerli onda bir oyu geçersiz sayıyorsunuz. Sayın Cumhurbaşkanı bunun Anayasaya aykırılığını çok güzel belirtmiş. Hangi hakla yapıyorsunuz arkadaşlar? Bırakın 211’i, 399 milletvekili ittifak etsek, bunu yapmak bizim hakkımız mıdır; elinizi vicdanımıza koyun, bizim haddimiz midir? Vatandaşın sağlam oyunu siz nasıl geçersiz sayarsınız? Bunun Anayasaya aykırılığı apaçık ortadadır. Amme vicdanını sızlatacaksınız. Yanlış adım atıyorsunuz. Mahallî idare seçimlerindeki bu ananeyi tesis etmekle, geri dönülmesi mümkün de olsa, başlangıcında hüsrana yaratacak adım atıyorsunuz. Sizi ikaz etmek görevimizdir” eleştirilerini sıralamıştır. “23. maddede hiçbir zaman siyasî tercih yoktur. Bu siyasî tercih değildir; bu, siyasî hesaptır. Siyasî hesabı açıkça vurgulamak mecburiyetindeyiz. Sordum Komisyonca; Komisyonca ANAP’lı üye arkadaşlarım bana kızdılar. Dedim ki, “bu yerli malı mıdır, başka bir yerde uygulanmakta mıdır?” “Biz bunu beceremez miyiz? Biz bulduk bunu” dediler. Kutlarım arkadaşları, iftihar ediyorum” sözleriyle kanun sürecine gönderme yapmaktadır. Bayezit eleştirilerinin dozunu arttırmış ve ağır bir benzetme ile Diyarbakır’da çöken bir apartman örneğini vererek, “müteahhit kullanılması gereken demiri çalmıştı, müteahhit kullanılması gereken çimento çalmıştı. Onu denetleyen mühendis ya bunu görmemişti ya göz yummuştu. Ne olmuştu? Hicret Apartmanı içindekilerin tepesine çökmüştü. İşte, siz eğer 23. maddedeki onda birlik barajı müdafaa ve muhafaza ederseniz, anayasal dengelerin çalışması bir yana, mahallî idarelerde bir Hicret Apartmanı faciası yaratırsınız muhterem arkadaşlarım” demiştir (TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1, 22. Birleşim).

²⁹ Erdoğan, “23. maddede onda birlik bir baraj getirilmiş bulunmaktadır. Nispi temsil sisteminin, Anayasamıza ve Genel Seçim Kanunumuza uygun bir tatbikatı olarak, azınlığın çoğunluğa tahakkümü engellenmiş olmaktadır. Bu maddedeki, “her partinin aldığı oylardan onda bir çıkarılması” hususunu, oyların iptali, geçersiz sayılması şeklinde anlamak ve kabul etmek çok yanlış olur. Dolayısıyla Anayasamızın 67. maddesine de aykırılığın da söz edilemez. Ekseriyet sistemi getirilseydi, nasıl itiraz edilecekti? Genel seçimlerdeki baraj sistemini düşünelim. Erdoğan; “Türkiye çapındaki yüzde 10’luk barajın yanında, bir de seçim bölgesi barajını düşünelim” sözleriyle barajın gerekli olduğunu söylemiştir (TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1, 22. Birleşim).

milletvekilleri tarafından bir önerge verilmiştir. Önergede, kanunun 23. maddesine de yer verilerek değerlendirilmeler yapılmıştır³⁰. Önerge kabul edilmemiştir.

Genel Kurul'da maddelerin görüşülmesine geçilmiş ve birinci madde kabul edilmiştir. İkinci maddede yer alan "İl genel meclisi ve belediye meclisi üyelikleri için yapılan seçimlerde, onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sistemi, belediye başkanlığı seçiminde ise çoğunluk sistemi uygulanır" ifadesinin 23. madde ile ilişkili olması sebebiyle İstanbul Milletvekili Reşit Ülker söz alarak bu maddenin kabul edilmesinin doğal olarak 23. maddenin de kabulü anlamına geleceğine dikkat çekerek 23. madde ile beraber değerlendirmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu teklif kabul edilmemiştir³¹. Bu maddenin görüşülmesi

³⁰ "Seçim çevresi barajını aşmış bulunan siyasî partilerin üyelik hesaplarında, aldıkları geçerli oylardan baraj sayısı kadar oyun çıkarılmasına ve bundan geriye kalan miktarın nazarı dikkate alınmasına ilişkin hükmü, itibarıyla Anayasanın 91 ve 127. maddeleriyle yine Anayasanın 67. ve 10 ila 6. maddelerine aykırı bulunmaktadır" denilmiştir. Kanun teklifinin Anayasaya aykırı hükümleri ihtiva etmesi sebebiyle görüşülmeye geçilmeden, öncelikle bu noktadan tetkikat yapılması için Anayasa Komisyonuna gönderilmesi teklif edilmiş ve teklifin gerekçesinde, "23. maddesinin (a) fıkrasının 2. paragrafının başında, seçim çevresi barajını aşan ve üyelik tahsisine hak kazanmış partilerin, almış oldukları geçerli oylardan, baraj sayısı kadar oyun tenziline ve bundan bakiye oy miktarının nazarı dikkate alınacağına dair hüküm konulmuş bulunmaktadır. Bu suretle barajı aşan ve üyelik tahsisine hak kazanan partilerin elde edebilecekleri üyelik sayıları, daha çok oy alan partiler lehine ve az oy alan partiler aleyhine olmak üzere suni bir şekilde değiştirilir. Faraza (A) partisi 12 000, (B) partisi de 18 000 oy almış olsunlar ve o seçim çevresinde 10 000 olan baraj sayısını geçmiş bulunsunlar. Misali karıştırmamak için daha çok oy alan diğer partileri dahil etmiyoruz. Bu iki parti arasındaki nispet 12/18 yani 2/3 olmaktadır. Nispi seçim esaslarına göre üyeliklerden alabilecekleri miktarların da bu nispette olması nispi, seçim sisteminin tabii gereğidir. Halbuki bunlardan 10 000 olan baraj sayısı kadar geçerli oylarından düşüldüğünde, kalan oyları 2 000 ve 8 000 olmaktadır. Bunların nispeti ise 1/4'tür. Tabiatıyla alacakları üye sayısı da bu nispete göre olacak ve (A) partisi normal olarak 2 üyelik alacağı halde üyeliği 1'e düşecek, (B) partisinin ise alacağı üye sayısı normal olarak 3 iken 4'e çıkmış olacaktır. Bu sonuç vatandaşın oylarıyla belirttiği iradesine aykırı bir sonuçtur. Anayasamızın 67. maddesinde yazılı bulunan eşitlik ilkesini ihlal etmektedir. Yine Anayasamızın 10. maddesinde "Vatandaşların kanun önündeki eşitliği prensibine" de aykırı olduğu gibi Anayasamızın 6. maddesinde Türk Milletine ait olduğu açıkça belli edilen egemenliğin millet iradesinin tecellisi yoluyla kullanılması esaslarına da aykırı bulunmaktadır. Nitekim, Sayın Cumhurbaşkanlığı makamının geri gönderilme gerekçesinin üçüncü sayfasında, bahsettiğimiz hükmün (eşitlik ilkesine, gerçekleşmiş iradeye ve kanunlara göre geçerli sayılmış oyların ayrı bir düzenleme ile geçersiz sayılması gibi aykırı bir sonuç) yaratacağı açıkça belirtilerek, hükmün eşitlik ilkesine, gerçekleşmiş iradeyi ihlal etmesi sebebiyle Anayasanın bahsi geçen maddelerine ve prensiplerine aykırı bulunduğu vurgulanmıştır" denilerek ayrıntılı ve örneklendirme ile açıklanmıştır. Devamında; "bunun yanı sıra, seçmenleri para cezası müeyyidesiyle sandık başına gelmeye ve seçime iştirake mecbur kılan bir sistem içerisinde, gelen ve oyunu kullanan vatandaşların, bir kısım oylarının geçerli olduğu halde geçersiz sayılması da ayrıca teklifin bünyesindeki tutarsızlığın ve dolayısıyla yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı saygı duyulması gereken vatandaş oyuna, Anayasanın cevaz vermediği bir şekilde darbe vurulması demektir" ifadeleri ile aykırılık açıklanmıştır (TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1, 22. Birleşim).

³¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 17, Yasama Yılı: 1, Cilt 1, 22. Birleşim.

esnasında baraja ilişkin 5 önerge arka arkaya verilir ancak hiç birisi kabul edilmez. İlk önergede, "Onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sistemi" ifadesinin metinden çıkarılması ve yerine Milletvekili Seçim Kanununun 34. maddesindeki "yüzde onluk seçim çevresi barajı esasının getirilmesini; seçim çevresinde, geçerli reylerin yüzde onunu geçmeyen partilerin ve bağımsız adayların başkan ve üye çıkaramayacakları" kaydının konulması istenir. Diğer önergelerde de 2. maddenin 23. maddenin ardından görüşülmesi teklif edilir. Onda birlik barajın kaldırılmasının teklif edildiği diğer bir önergede gerekçe olarak temsil yetersizliği gösterilir³².

Onda birlik barajı barikat olarak nitelendiren ve kaldırılması gerektiğini söyleyen Antalya Milletvekili Kadri Altay barikat ifadesini kullanarak görüşlerini ifade etmiştir³³.

Onda birlik baraj ifadesinin kaldırılmasını teklif eden önergelerin kabul edilmemesinin ardından biraz daha yumuşatılmış³⁴ şekilleri teklif edilir. İzmir Milletvekili Hüseyin Aydemir ve bazı milletvekilleri tarafından verilen önergeye ilişkin Aydemir söz alarak, "Bu kanunun 2. maddesinde ve uygulaması da 23. maddesinde ayrıntılı olarak gösterilmiş bulunan onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sistemi madde metninden çıkarılmadığına göre, bizim önergemiz, bu sistemin tamamen madde metninden çıkarılması; fakat bunun yerine seçim çevresinde muteber oyların; gerek genel meclis üyeleri ve gerekse belediye meclisi üyeleri için partilerin ve adayların almış oldukları muteber oyların yüzde 10 unu aşamayan, geçemeyen,

³² Önergede; "aslında baraj tahdidi uygulaması; tek başına bir seçim sistemi veya prensibi değildir. Bu tahdit milletvekili genel seçimlerinde uygulanan ve memleket çapında siyasî istikrarı sağlamaya matuf bulunan bir siyasî uygulamadır. Fonksiyonları itibariyle daha ziyade mahallî kamu hizmetlerinin görülmesine yönelik bulunan mahallî idarelerin yurt çapında siyasî istikrarla doğrudan bir ilgileri olduğu kesinlikle iddia edilemez. Bilakis bu idarelerin ve gördükleri hizmetlerin mahiyeti itibariyle bütün seçmenlerin temsil edilmelerinde fayda vardır. Durum böyle olduğu halde, seçmenlerin mahallî idarelerde temsil gücünü azaltan baraj tahdidinin teklifte kabul edilmiş olmasını, mahallî hizmetlerin görüşülmesinde vatandaşın yetki ve sorumluluk sahibi kılan Anayasamızın prensiplerine aykırı düştüğü kanaatindeyiz" ifadelerine yer verilir. Önergeler devam eder ancak hiçbirisi kabul edilmemiştir

³³ "Malumlarımız olduğu üzere, "baraj" terimi her şeyden evvel bir tahdittir, daha doğrusu bir engeldir. Bu kelimenin bir yakındaşı da var; "barikat" diyorlar onun adına" diyerek mahallî idarelerin gördükleri hizmetler bakımından bu organlarda bütün seçmenlerin temsil edilmelerine ve bunların girmelerinin sağlanmasında büyük fayda olacağını ifade eder. Altay, seçmenlerin iradelerinin mahallî idare kuruluşlarında temsil edilmelerini azaltan, kısıtlayan bir usulün, baraj tahdidinin kanun teklifinden çıkartılmasının uygun olacağını ve Anayasa prensiplerine de bağlı kalmış olunacağını dile getirmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, 22. Birleşim).

³⁴ Tutanaklarda bu şekilde geçen ifadedir.

yüzde 10'un altında oy almış olan partilerin ve adayların genel meclis ve belediye meclisi üyeliklerinden çıkarılacaklarını ve seçilmeyeceklerini öngören ve Milletvekili Seçimi Kanununun 34. maddesinde uygulanan sisteme muvazi olarak getirilmiş, daha yumuşak bir önerge'dir" demiştir³⁵. 2. madde komisyondan geldiği haliyle oylamaya sunulmuş ve kabul edilmiştir.

Maddelerin sırayla oylanmasında 23. maddeye gelindiğinde Sivas Milletvekili ve aynı zamanda Kültür ve Turizm Bakanı söz alarak baraj konusunda mevcut tartışmalardan farklı bir bakışı getirmiştir. Bu maddeye ilişkin olarak, "Bu kanun vesilesiyle söz alan konuşmacıların üstünde durdukları bir iki esaslı nokta var. Bir tanesi geçti, geçtiği için üstünde durmayacağız; ama mühim bir tanesi, şimdi gündeme gelmiş olan 23. maddedir ve muhalefetteki arkadaşlarımızın iddiasına göre, bir baraj sistemi konulmuş olması ve bunun neticesi bazı oyların geçersiz sayılmasının Anayasaya aykırı addedilmesi. Hülasa etmek

³⁵ Ayrıntılı bir örnek veren Aydemir, bunu "Bir seçim çevresinde 100 bin muteber oy çıktığını; (A) partisinin 15 bin, (B) partisinin 15 bin oy almış olduğunu kabul edersek, onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sisteminde 45 binden 10 bini düşürülecek ve 35 bin muteber oy (A) partisi için dikkate alınacaktır. (B) partisi de 15 bin muteber oy aldığına göre, bu 15 binden 10 bini çıkarılacak ve geri kalan 5 bin oya itibar edilerek nazari itibare alınacaktır. Bu takdirde 10 bin rakamı; (A) ve (B) partilerinden çıkarılmadan önceki nispetlerle, çıkarıldıktan sonraki nispetlerin, gerek il genel meclisi üyelerine ve gerekse belediye meclisi üyelerine intikal etmesi tamamen farklı bir netice doğurmaktadır. Eğer verilen oylara tamamen itibar edilerek, nazara alınarak neticeye götürülmek istenirse, 45 binin 15 bine oranı 1/3'tür. Binaenaleyh (A) partisi 3 meclis üyesi çıkaracak, (B) partisi 1 üye çıkaracak. Halbuki her 2 partiden 10'ar bin oy düşüldükten sonra dikkat nazarına alınacak olursa, 35 binin, geri kalan 5 bine nispeti 1/7'dir; (A) partisi 7 meclis üyesi çıkaracak, (B) partisi 1 meclis üyesi çıkaracak. Bu bakımdan, tamamen nevi şahsına münhasır olarak, ilk defa bu madde ile getirilmiş bulunan ve mahalli idareler seçiminde belediye meclisi ve genel meclis üyelerine uygulanmak istenen onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sistemi uygulanmadığı takdirde, 1/3 gibi bir nispet dahilinde üye çıkaracak olan partiler bu defa bu sistemin uygulanmasıyla 1/7 gibi; yani (A) partisine 4 üyelik daha kazandıracak bir şekilde, gayri adil bir şekilde uygulamaya geçilecektir" sözleriyle açıklamıştır. Devamında, "biz bu seçim sistem ve usulü olarak getirilmek istenen onda birlik baraj uygulamasının metinden tamamen kaldırılmasını ve onun yerine, daha evvel milletvekili seçiminde uygulamış olduğumuz ve iyi neticesini görmüş olduğumuz seçim çevresi baraj sisteminin, milletvekili seçim sistemine muvazi bir şekilde yeniden ayarlanarak, seçim çevresinde muteber oyların yüzde 10'unu aşamamış siyasi partiler ve bağımsız adayların, genel meclis ve belediye meclisi üyelikleri seçimi sayılmaz ve onların aldıkları oylar değerlendirilmez diyerek, daha adil ve uygulamada tecrübeyle sabit olmuş nispi temsil esasına uygun baraj sisteminin getirilmesini burada yüksek oylarınıza arz etmiş bulunuyoruz. Pek muhterem milletvekilleri, Sayın Cumhurbaşkanımızın kanunu geri gönderme yazılarında açıklamış oldukları; eşitlik ilkesine, gerçekleşmiş iradeye, kanunlara göre geçerli sayılmış oyların ayrı bir düzenlemeyle geçersiz sayılmasının doğurabileceği mahzurlar göz önüne alınarak, konunun yeniden Yüksek Meclisçe mütalaa edilip, gerekli kararın verilmesi talep edilmiş olduğuna göre ve şimdiye kadar konuşan arkadaşlarımızın da öne sürdükleri gerekçelerin nazari itibara alınarak, teklif ettiğimiz bu daha yumuşak, tecrübeyle daha başarı kazanmış olan sistemin yüksek oylarınızla kabul edilmesini ve önerimizin nazara alınmasını arz ediyoruz" demiştir ancak sonuç değişmemiştir (*TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, 22. Birleşim).

icap ederse, zannediyorum ki itiraz noktası bu. Efendim, bizim kanımızca (samimi olarak ifade ediyorum)³⁶ bu işlem ilk defa yapılmıyor. Bu itirazı yapabilmek için buraya gelen arkadaşları getiren kanunda da bu var. Hatta bir tane değil, iki tane var” sözleriyle süreci özetler nitelikte bir değerlendirme yapar. Hukuki ve kabul edilebilir bir gerekçe olmaması sorun değildir. Önceden böyle olmuş olması ve hatta mevcut meclisin oluşmasında var olması yeterlidir. Bu konuşma esnasında Sinop Milletvekili Özer Gürbüz tarafından 23. maddenin çifte baraj olduğu sözü tutanaklarda yer bulur³⁷.

Van Milletvekili Ferit Melen söz alarak oy kullanma hakkının serbestçe kullanılırsa demokrasinin olacağını belirtir. Melen, diğer ülkelerde de baraj olduğunu ancak son seçimde olduğu gibi, yüzde 10'luk bir barajın dünyanın hiçbir yerinde olmadığını söylemiştir. Barajın bu şekilde nispi seçim sistemini tamamen ortadan kaldırmış olacağını belirtmiştir³⁸.

Melen'in açıklamalarına destek veren Kahramanmaraş Milletvekili Mehmet Turan Bayezit, uygulamanın bir baraj olmadığını belirtir ve aksine geçerli oyların imha edilmesi olarak nitelendirir. Barajın normal olduğunu ancak getirilen uygulamanın geçerli oyların imhası olduğunu belirtir. Devamında İstanbul Milletvekili Reşit Ülker söz alarak daha ayrıntılı bir izahat yapar³⁹.

³⁶ Tutanaklarda bu şekilde geçen ifadedir.

³⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, 22. Birleşim.

³⁸ “Nispi seçim sistemi yerine, başka bir sistemi kabul etmek daha uygun olur. Bazı memleketlerde yüzde 3 gibi, yüzde 5 gibi barajlar var. O barajlar, küçük toplulukların, etkinliği az olan toplulukların bir parti olarak araya girip seçimi az da olsa dejenere etmemeleri için konmuştur; buna cevaz vardır, ama bizde denemiş olduğumuz yüzde 10'luk bir baraj, maalesef kötü netice vermiştir. Biliyorsunuz, partiler arasındaki oy taksimi adil olmamıştır, yani temsil adil olmamıştır; alınan oy nispetinde temsil olmamıştır. ... Getirilen nedir? Getirilen bundan büsbütün farklı bir şeydir. Yani baraja razı olduk, barajın ötesinde bir şeydir. Yüzde 10 baraj. Bir defa nispi seçimde, D'Hondt sistemi zaten büyük partilere avantaj sağlar, yüzde 5 avantaj sağlar. Bunu bir baraj kabul edin. İkincisi, yüzde 10 getiriyoruz, yüzde 10 oy alamayan partiler seçime giremez, bu da bir baraj; ama bunun da ötesinde bir şey istiyoruz. Yüzde 10'nu geçse bile, geçen partilerin aldıkları oyların onda birini tenzil edeceğim, hiç hesaba katmayacağım, üst tarafını hesaba katacağım ve temsil tevziini böyle yürüteceğim. Arkadaşlar, bu seçim sistemini gülünç hale getirmedi, karikatürize etmedi, dünyanın hiçbir yerinde bu türlü bir seçim olamaz. Buna hür seçim diyemezsiniz ve demokrasi diyemezsiniz” diyerek sert bir şekilde eleştirmiştir (*TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, 22. Birleşim).

³⁹ “Seçim bölgesinde alınan yüzde 10 yok edildikten sonra, (imha kelimesini kullandılar) onun üstüne taşan partilerin veya bağımsız adayların sayısı hesaplanacak. Yani, orada 30 bin diye bir sayının çıktığını kabul edelim, 30 bin sayılmayacak; eğer bir parti 30 001 oy almışsa, D'Hondt sistemi için sıraya konulurken, o parti, yani 30 001 oy almış olan parti, bir oy almış olarak gösterilecek” diyen Ülker Anayasa Mahkemesi'nin 1968'de barajlı D'Hondt sistemine getirilenden çok daha hafif bir

Çanakkale Milletvekili Onural Şeref Bozkurt söz alarak, Milletvekili Genel Seçiminde öngörülen yüzde onluk barajla üzerinde görüşülen Mahalli İdareler Yasasının 23. maddeyle getirilmek istenen barajı arasında önemli farklılıklar olduğunu söylemiştir. Bozkurt 23. maddeyle getirilen barajın basında "indirimli baraj sistemi" olarak nitelendirildiğini ifade ederek geçerli oyların geçersiz sayılmayacağına dikkat çeker⁴⁰.

Teklifin 2. maddesinde olduğu gibi çok sayıda önerge verilir. Önergelerde, onda birlik baraj uygulamak esasına göre düzenlenmiş bulunan 23. maddesinde değişiklik yapılması ve maddenin a fıkrasında yazılı "Geçerli oy toplamının onda birine tekabül eden sayı, bütün partilerin ve bağımsız adayların aldıkları oy sayısından ayrı ayrı çıkarılır. Bu çıkarmadan sonra geriye oyu kalmayan siyasî partiler ve bağımsız adaylar üye tahsisinde hesaba katılmaz" hükmünün madde metninden tamamen çıkarılması talep edilir. Önergelerde milli iradeyi temelinden sarsacağı ve Anayasa'ya aykırılığına vurgu yapılır. Önergelerin tamamı kabul edilmez⁴¹.

Sonuç olarak tartışmaların ardından düzenleme 18 Ocak 1984 yılında TBMM'de kabul edilmiştir. Kanun numarası değişen ve 2972 Sayılı Kanun olarak adlandırılan Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun aynı gün Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Geçerli oylar üzerinden getirilen "Onda bir oyların hesaba katılmayacağı" sıra dışı sistem Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde kullanılmıştır.

---

barajı iptal ettiğini hatırlatarak Anayasa Mahkemesinden döneceğini söylemiştir (TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, 22. Birleşim).

⁴⁰ "Bu sistem bir oy imhasıdır. Sayın Cumhurbaşkanı da geri gönderme gerekçelerinde buna özenle dikkat etmiş, vurgulamışlar, ifade buyurmuşlardır" sözleriyle iade metninde yer alan "geçerli oy toplamının onda birine tekabül eden sayının, partilerin ve bağımsız adayların aldıkları oy sayısından ayrı ayrı çıkarılması eşitlik ilkesine, gerçekleşmiş iradeye ve kanunlara göre geçerli sayılmış oyların ayrı bir düzenleme ile geçersiz sayılması sonucunu ortaya çıkaracaktır" ifadelerini kullanmıştır (TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, 22. Birleşim).

⁴¹ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, 22. Birleşim.

2.7. Anayasa Mahkemesine Yapılan İtiraz

2972 Sayılı Kanun, TBMM’de kabul edilmesi ile birlikte aynı gün 18/1/1984 tarih ve 18285 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun, ana muhalefet Partisi olan Halkçı Parti tarafından Anayasa Mahkemesine taşınır. Yapılması planlanan yerel seçimlere az süre kalmasından dolayı Anayasa Mahkemesi tarafından esastan görüşülmeye başlanan başvuruda 23. maddede yer almaktadır. Onda birlik barajın Anayasaya aykırı olduğu ve iptali talep edilmiştir⁴². Anayasa Mahkemesi’ne yapılan başvuruda TBMM sürecinde ortaya atılan gerekçeler ile benzerlik gösterdiğinden ayrıntılara girilmemiştir.

Anayasa’ya aykırılık iddiasında; yerel seçimlerde “Yönetimde istikrar”ın ve barajın gereksizliği, “Oy imhası”nın seçme ve seçilme hakkını zedelediği, seçimlerin serbestliğine yasal fakat meşru olmayan müdahale, eşitlik, adalet, demokratik hukuk devleti ve sınırlamada kamu yararı bulunmadığı argümanları yer alır⁴³. Anayasa Mahkemesi tarafından 13’e 2 oy çokluğu ile kanunun 2. ve 23. maddelerinde yer alan onda birlik baraj uygulamasının Anayasa’ya aykırı olmadığı kararı verilir.

Anayasa Mahkemesinin Anayasaya uygun bulduğu söz konusu kanun hükmü halen yürürlüktedir. Bu durum yerel seçimlerde demokrasi beklentisini düşüren bir sonuca yol açmaktadır⁴⁴. Diğer taraftan, geçen zaman içinde onda birlik barajın geçerli oyların hesaba katılmaması yoluyla yapılmasına ilişkin kabul edilebilir bir gerekçe ortaya konulamamıştır. “Hesaba katılmaz” ifadesinin kullanımının tartışmaya çok açık olmasına rağmen tartışılmaması da dikkat çekicidir.

⁴² Anayasa Mahkemesi, 1 Mart 1984 Tarih ve E. 1984/1 K. 1984/2 Sayılı Kararı.

⁴³ Abdullah Sezer, *Demokrasi Teorisi ve Pratiğinde Seçim Barajları*, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2014, s. 234.

⁴⁴ Sultan Tahmazoğlu Uzeltürk, “Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarında Seçim Sistemleri”, *Anayasa Yargısı*, S. 23, 2006, s.237-278.

3. ONDA BİRLİK BARAJA İLİŞKİN ELEŞTİRİLER

Literatürde 2972 Sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Kanunu'nun 23. maddesinde yer alan onda birlik baraj uygulamasına ilişkin değerlendirmeler yer almaktadır.

Hikmet Sami Türk⁴⁵, onda birlik baraj uygulamasını kesme baraj olarak nitelendirmekte ve milletvekili genel seçimlerinde ülke çapında uygulanan %10 barajdan biraz farklı bir baraj getirilmiş olduğunu ifade etmektedir⁴⁶. Her partinin oyundan seçim çevresindeki toplam geçerli oyların %10'unun düştüğünü ve durumun daha çok, küçük partilerin aleyhine etkili bir biçimde işleyen bir sonuç ortaya çıkardığına dikkat çekmektedir. Fayda ya da yönetilebilirlik ve temsilde adalet olmak üzere seçim hukukunun iki temel ilkesi olduğunu belirten Türk, her seçimin amacının, seçmenler arasında bir anket yapmak değil onların oylarıyla belirlenen organlara kimlerin seçildiğini ortaya çıkarmak olduğunu ifade etmektedir⁴⁷. Milletvekili seçimlerindeki ülke barajı ile il genel meclisi ve belediye meclisi seçimlerindeki %10 barajının yönetimde istikrar ilkesiyle açıklandığına ifade eden Türk, barajın %5'e çekilmesiyle makul bir orana geleceğini söylemektedir. İlginçtir Türk, Türkiye'de nispi temsil sisteminden geriye dönüş olamayacağını iddia etmekte ve "Halkımız bunu benimsemiştir. Halkımız, farklı siyasal görüşlerin başta parlamento olmak üzere, il genel meclisi, belediye meclisi gibi kamusal organlarda adil temsilini istemektedir. Dolayısıyla nispi

⁴⁵ Prof. Dr. Hikmet Sami Türk röportaj olarak yayınlanan bu çalışmada seçimlerin nispi temsil sistemiyle yapılmasına rağmen baraj getirildiğine dikkat çekmektedir. "Türkiye'de belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde çoğunluk sistemi uygulanıyor. Buna karşılık belediye meclisleri ve il genel meclisleri seçimlerinde nispi temsil sisteminin d'Hondt yöntemine göre hesaplanan türü uygulanıyor. D'Hondt sistemi, milletvekili seçimlerinde de uygulanıyor. Ama yerel yönetimler seçimleri, % 10 oranında kesme barajlı olarak yapıyor. Bunun milletvekili seçimlerinde uygulanan % 10 oranındaki ülke barajından farkı ise, her seçim çevresindeki geçerli oylar toplamının % 10'un her partinin oyundan ayrı ayrı düşülmesidir. Oysa milletvekili seçimlerindeki % 10'luk ülke barajı, sadece milletvekili çıkarabilmek için bir önkoşul niteliğindedir. Belediye meclisleri ve il genel meclisleri seçimlerinde ise her partinin oylarından seçim çevresindeki toplam geçerli oyların % 10'u düştükten sonra kalan oylar üzerinden d'Hondt sistemine göre hesap yapılmaktadır. Bu ise, daha çok, küçük partilerin aleyhine bir sonuç veriyor. Dolayısıyla bu, büyük partilerin lehine işleyen bir sistemdir." (Tekin Avaner, "Prof. Dr. Hikmet Sami Türk ile Röportaj: Hukuk ve Siyaset Temelinde Yerel Seçimler, Yerel Seçim Sistemi ve Mart 2009 Seçimleri Üzerine Değerlendirmeler", *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, Cilt 4, Sayı 9, 2009, s.34).

⁴⁶ *Ibid*, s.34.

⁴⁷ *Ibid*, s.36.

temsil sisteminden dönüş olamaz. %10 barajın yüksekliği tartışma konusudur; bunun %5 gibi makul bir düzeye indirilmesi temenni edilir. Bu, farklı siyasal görüşlerin temsili olanağını daha çok artırabilir” demektedir⁴⁸.

Arikboğa⁴⁹, ilçe belediye meclis üyeliği seçimlerinde temsil adaletinden uzaklaştıran yöntemlerin olduğunu ve bunun büyükşehir belediye meclislerini de olumsuz etkilediğine dikkat çekmektedir. Arikboğa, belediye meclislerinde kontenjan adaylığı ile birlikte çıkarmalı onda birlik barajı okus pokus yöntemi olarak tanımlamaktadır. Bu yöntemle oy dağılımı ile sandalye dağılımı arasında büyük partilerin lehine, küçük partilerin aleyhine sonuçlar oluştuğunu belirten Arikboğa; “bu sistemin dayandığı mantık, yönetimde istikrarı sağlayacak şekilde, ilçe belediye başkanlarının arkasında mecliste bir çoğunluk oluşturmaktır. Ancak bu yöntemlerin etkileri, sadece ilçe belediyeleriyle sınırlı değildir. Çünkü onda birlik barajdaki çıkarmalı hesaplama yöntemi, partilerin oy oranlarını değiştirir, bu da d’Hondt yönteminde, adayların ilçe belediye meclisine seçiliş sıralarını değiştirebilir. Bu husus, ilçe belediye meclis üyesinin bunun büyükşehir belediye meclisine gidip gidememesini etkiler” demektedir. Benzer şekilde bu duruma dikkat çeken Güler’de⁵⁰, başta çıkarmalı onda birlik baraj ifadesiyle, mevcut yerel seçim mevzuatının getirdiği argümanların büyükşehir belediye meclisinin kaynağı olan büyükşehir ilçe belediyesinin oluşumu ile ilgili bir takım aşkın/eksik temsil sorunlarına sebep olduğunu ifade etmektedir.

Literatürde konuya değinen araştırmacılardan bazıları seçim sonuçları üzerinden değerlendirmeler yapmışlardır. Akcagündü⁵¹ onda birlik barajı “Barajlı d’Hondt sistemi” olarak adlandırmakta ve uygulamanın yerel temsili olumsuz yönde etkilediği ve temsilde adaletsizliğe neden olduğunu ifade etmektedir. Akcagündüz, Türkiye’nin pek çok ilindeki

⁴⁸ *Ibid*, s.41.

⁴⁹ Erbay Arikboğa, “Büyükşehir Belediye Meclislerindeki Temsil Adaletsizliğinin Coğrafi ve Siyasi Görünümleri”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, Eylül 2014, s.35-61.

⁵⁰ Fatih Güler, “Büyükşehir Belediye Meclisi Üyeliği Seçim Sisteminin Sebep Olduğu Sorunlar”, *Akademik İzdüşüm Dergisi*, , Cilt: 8, Sayı: 1, 2023s.155-184.

⁵¹ Emre Akcagündüz, “Yerel Yönetimlerde Seçim Sistemlerinin Demokratik Temsil Üzerine Etkisi: İstanbul Adalar ve Sultanbeyli Belediye Meclisleri Üzerine İnceleme”, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 39, Sayı 1, 2021, s.340.

belediye meclisinde seçim sisteminden kaynaklı temsilde adaletsizlik yaşandığına dikkat çekerek çalışmasında İstanbul Sultanbeyli ve Adalar ilçeleri belediye meclislerinin oluşumu inceleyerek örneklendirmektedir. 2972 sayılı Kanun'un ilgili maddesinde belirtilen onda birlik barajlı d'hondt sisteminin kaldırılıp yerine barajsız d'Hondt sisteminin getirilmesini önermekte ve barajsız d'Hondt sisteminin atılan her oyun mecliste temsil edilmesine imkân vereceğini, atılan her oyun özellikle yerel meclislerde karşılık görmesini sağlayacağını vurgulamaktadır⁵².

Türkiye'de genel seçimlerde seçim barajının yüzde ondan, yüzde yediye indirilmesinin demokrasi açısından son derece önemli ve olumlu bir gelişme olarak gören Erol ve Kayan⁵³, demokrasinin önemini için ülke düzeyinde ne ise yerel düzeyde de aynı demektir. Genel seçimlerde uygulanan yüzde yedi barajının yerel seçimlerde de uygulanması için gerekli düzenlemenin yapılması gerektiğini söyleyen Erol ve Kayan; "Uygulanan yüzde on seçim barajıyla özellikle küçük partilerin mecliste temsil edilmesi engellenerek istikrarın sağlanması amaçlansa da bu uygulamanın uzun yıllardır temsilde adalet ilkesine zarar veren bir mekanizma olduğu söylenebilir" demektir⁵⁴. Yerel seçimlerde seçim barajının yüzde yediye düşürülmesinin, yerel yönetimlerdeki katılımı da doğrudan etkileyebileceğine dikkat çeken Erol ve Kayan, yapılacak yeni düzenlemeyle birlikte özellikle il genel meclisi ve belediye meclisi üyelerinin seçim sisteminde önemli değişiklikler meydana gelebileceğini öne sürer. "Seçim barajının yerel seçimlerde de yüzde yediye düşürülmesi, yerel yönetimlerde özellikle temsilde adalet ilkesini olumlu etkileyebilecektir. Nitekim hem il genel meclisleri hem de belediye meclisleri yerel katılımın en önemli aktörlerinin başında gelmektedir. İl genel meclislerinde ve belediye meclislerinde farklı temsilcilerin olması ve katılım oranının yüksek olması, yerel demokrasi açısından da son derece önem arz etmektedir"⁵⁵.

⁵² *Ibid*, s.355.

⁵³ Veynel Erol ve Ahmet Kayan, "Türkiye'de Seçim Barajının Düşürülmesinin Yerel Yönetimlerde Katılıma Etkisi", *Dicle Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 25, 2023, s.341.

⁵⁴ *Ibid*, s.341.

⁵⁵ *Ibid*, s.342.

Onda birlik baraj sistemi ile seçim çevresindeki geçerli oyların onda birinin altında oy alan siyasi parti ya da bağımsız adayın belediye meclisine aday gönderemediğini belirten Oktay⁵⁶ bu durumun barajı geçemeyen siyasal partinin ya da bağımsız adaya oy veren kişilerin belediye meclisinde temsil edilememesine neden olduğuna dikkat çekmektedir. Oktay, barajı geçtiği halde düşük oy alan siyasal partilerin daha az, çoğunluğu elde eden partinin daha fazla üye çıkarmasının sağlanmasıyla belediye başkanının arkasında güçlü bir iktidar ile yürütme ve meclisin uyumluluğunun hedeflendiğini söylemektedir. Demir’de onda birlik baraj uygulaması ile belediye başkanının aldığı kararların meclis tarafından engellenme olasılığını azaltılıp yönetimin etkin şekilde gerçekleştirilmesinin amaçlandığını ancak bu durumun da küçük partilerin temsil edilememesine neden olarak yerel demokrasinin önüne geçtiğine dikkat çekmektedir⁵⁷.

4. ONDA BİRLİK BARAJ İLE HESABA KATILMAYAN OYLAR

Adaletli temsil açısından önemli bir ölçüt, seçime katıldıkları halde parlamentoda temsil edilemeyen siyasi partilerin oylarının düzeyidir. Özellikle ülke barajlı sistemlerde barajın altında kalan siyasi partilere oy veren önemli sayıdaki seçmen parlamentoda temsil edilememektedir. Türkiye’de 2002 yılında yapılan genel seçimde, TBMM’de temsil edilemeyen seçmenlerin toplam seçmen içindeki payının %45,3 düzeyine kadar çıkmış olması, konunun önemini göstermektedir⁵⁸. Adaletli temsil açısından bu ölçüt doğrultusunda il genel meclisleri ve belediye meclisleri için düşük olması daha elzemdir. Hesaba katılmayan oyların yüzdesi arttıkça temsilde adaletin azalacağını söylenebilir.

⁵⁶ Tarkan Oktay, Yerel Yönetim Reformu Sonrasında Türkiye’de Belediye Meclisleri, Demirkaya, Yüksel (Der.), Türkiye’de Yeni Kamu Yönetimi: Yerel Yönetim Reformu, (Ankara: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı), 2016, s.364.

⁵⁷ Ahsen M. Demir, “Türkiye’de Belediye Meclis Üyelerinin Temsilde Adalet Bakımından Değerlendirilmesi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 78, Sayı 2, 2023, s.322.

⁵⁸ Erol Tuncer, “Türkiye’de Seçim Uygulamaları/Sorunları Işığında Temsilde Adalet-Yönetimde İstikrar İlkelerinin İşlevselliği”, *Anayasa Yargısı*, Sayı 22, 2006, s.168.

2972 Sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunun en son uygulandığı Mahalli İdareler Genel Seçimleri 31 Mart 2024 tarihinde yapılmıştır. 51 ilde 1282 il genel meclisi üyeliği için seçim yapılırken, 81 ilde 15548'i ilçe belediye meclisi ve 3129'u belde belediyesi meclis üyeliği olmak üzere toplam 18677 meclis üyeliği için adaylar yarışmıştır⁵⁹.

Türkiye'de 40 yıldır uygulanan 2972 Sayılı Kanun'un 23. maddesi gereği yapılan hesaplamadan kaynaklı her seçimde ve her seçim bölgesinde oylar geçersiz sayılmakta ve temsilde adalet sağlanamamaktadır. Bu çalışma kapsamında en son yapılan 2024 yılı Mahalli İdareler Genel Seçimleri tercih edilmiş ve 2 il genel meclisi üyeliği ile 1 belediye meclis üyeliği üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Daha önce yapılan çalışmalarda belediye meclis üyeliği tespitinde yaşanan temsil sorunlarına yer verildiğinden tekrara girilmemiştir. Burdur ve Isparta ili Eğirdir ilçesi il genel meclisi seçimleri örnek olarak alınmıştır.

Isparta İl Genel Meclisi için Eğirdir ilçesini temsilen seçilecek üye sayısı 3'tür. 31 Mart 2024 tarihinde yapılan seçim sonuçlarına göre geçerli oy sayısı 19684 olmuştur. Geçerli oy toplamının onda birine tekabül eden sayı 1968,4'tür. Bu sayı partilerin aldıkları oy sayısından ayrı ayrı çıkarılır. Tablo 1'de görüldüğü üzere bu 19684 oyun 17217'si il genel meclisi üyelerinin belirlenmesinde dikkate alınmış 2467 geçerli oy hesaba katılmamıştır. Geçerli olduğu halde hesaba katılmayan oy oranı %14 gibi azımsanmayacak bir oran olarak ortaya çıkmıştır.

⁵⁹ Yüksek Seçim Kurulu 31 Mart 2024 Seçim Sonuçları. <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu> (Son Erişim Tarihi: 04.07.2024)

Tablo 1: Isparta ili Eğirdir İlçesi İl Genel Meclisi Seçim Sonuçları

Siyasi Parti	Aldığı Oy	Hesaba Katılan Oy
MHP	6362	4394
AK Parti	5712	3744
CHP	2969	1001
DP	2174	206
Diğer Partiler (Çıkarmadan sonra oyu kalmayan partiler)	2467	0
Toplam	19684	17217

Afyonkarahisar İl Genel Meclisi için merkez ilçeyi temsilen seçilecek üye sayısı 7'dir. 31 Mart 2024 tarihinde yapılan seçim sonuçlarına göre geçerli oy sayısı 178739 olmuştur. Geçerli oy toplamının onda birine tekabül eden sayı 17873,9'dur. Bu sayı partilerin aldıkları oy sayısından ayrı ayrı çıkarılır. Tablo 2'de görüldüğü üzere 178739 oyun sadece 100869'u il genel meclisi üyelerinin belirlenmesinde dikkate alınmış 77870 geçerli oy hesaba katılmamıştır. Geçerli olduğu halde hesaba katılmayan oy oranı %43 gibi çok yüksek bir oran olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo 2: Afyon ili Merkez İlçe İl Genel Meclisi Seçim Sonuçları

Siyasi Parti	Aldığı Oy	Hesaba Katılan Oy
CHP	62914	45041
AK Parti	59862	41989
MHP	31262	13839
Diğer Partiler (Çıkarmadan sonra oyu kalmayan partiler)	24701	0
Toplam	178739	100869

2972 Sayılı Kanun'da öngörülen onda birlik baraj uygulaması neticesinde seçimde kullanılmış geçerli oyların meclis üyelerinin hesabında dikkate alınmaması büyük oranlara ulaşabilmektedir. Onda birlik baraj uygulaması üye sayısının az olduğu seçim bölgelerinde partilerin çıkardığı üye sayısını fazla etkilemez iken sayının artması, üye çıkarabilecek sayıya yakın partiler açısından dezavantaj oluşturmakta ve üye seçilememektedir. Burdur ili Gölhisar ilçesinde Gölhisar Belediye Meclis üyeliğinde bu duruma örnek bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Gölhisar Belediye Meclisi nüfusa göre 11 üyeden oluşmakta ve bir üye kontenjandan seçilmek üzere ayrılmaktadır.

31 Mart 2024 tarihinde yapılan seçim sonuçlarına göre Gölhisar Belediyesi meclis üyeliği için geçerli oy sayısı 9400 olmuştur. Geçerli oy toplamının onda birine tekabül eden sayı 940'tır. Bu sayı partilerin aldıkları oy sayısından ayrı ayrı çıkarılır. Tablo 3'te görüldüğü üzere 9400 oyun 5837'si belediye meclisi üyelerinin belirlenmesinde dikkate alınmış 3563 geçerli oy hesaba katılmamıştır. Geçerli olduğu halde hesaba katılmayan oy oranı %37 gibi çok yüksek bir oran olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo 3: Burdur ili Gölhisar Belediye Meclisi Seçim Sonuçları

Siyasi Parti	Aldığı Oy	Hesaba Katılan Oy
AK Parti	3988	3048
MHP	3569	2629
CHP	1100	160
Diğer Partiler (Çıkarmadan sonra oyu kalmayan partiler)	743	0
Toplam	9400	5837

Gölhisar Belediyesi meclis üyeliği için geçerli oylardan yapılan onda birlik çıkarmanın ardından kalan oylarla yapılan hesaplama neticesinde AK Parti 5, MHP 5 meclis üyeliğine sahip olmaktadır.

Onda birlik çıkarmanın yapılmadığı bir hesaplamada ise AK Parti 5, MHP 4, CHP 1 meclis üyesi kazanmaktadır.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Temsili demokrasinin somut uygulaması olan seçimler ve seçimlere ilişkin sistemler bu yolla göreve gelecek temsilcilerin belirlenmesi açısından büyük önem taşır. Bu anlamda seçim sistemlerine ilişkin tercihler her zaman ülkelerin siyasi hayatlarında önem arz eden konuların başında gelmiştir. Özellikle Türkiye gibi demokrasinin konsolide olmaya çalıştığı ülkelerde uygun bir seçim sisteminin bulunması zaman almıştır. Türkiye’de çok partili siyasal hayata geçilmesiyle çeşitli seçim sistemleri denenmiş, nihayetinde orantılı temsil sisteminde karar kılınmıştır. Orantılı temsil ile birlikte Türkiye’de seçimlerde kullanılan oyların sayımında ise d’Hondt sistemi kullanılmıştır. Orantılı temsil sistemine, baraj ve seçim çevresi uygulaması gibi iki önemli eklenti yapılarak sistemin, Türkiye’deki siyasi yapıya daha elverişli hale gelmesi amaçlanmıştır⁶⁰.

Türkiye’de farklı dönemlerde farklı seçim sistemleri uygulanmış ve hemen hemen her düzeyde yapılan seçimlerin öncesinde ve sonrasında hem seçim sistemlerine yönelik hem de seçim sonuçlarına yönelik önemli tartışmalar olmuştur. Bu tartışmalar hiç şüphesiz hem genel seçimler için hem de yerel seçimler için geçerlidir. Bu tartışmaların ortadan kaldırılması, demokrasinin ve katılımın gelişmesi açısından önem arz etmektedir. Günümüzde yerel yönetimler, demokrasinin en önemli birimleri olarak karşımıza çıkmaktadır⁶¹. Genellikle seçim sürecinde, Türkiye’de uygulanan seçim sistemi özellikle yüzde onluk seçim barajıyla birlikte sık sık gündeme gelir. Seçim barajının yüksekliği tüm çevreler tarafından kabul edilmesine rağmen seçim barajının düşürülmesi noktasında ciddi girişimlerin çoğu zaman

⁶⁰ Kübra Gümüş ve Sargut, B. D. Demir, “Türkiye’deki Seçim Sisteminin Siyasi Parti İttifaklarına Etkisi”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, 2024, s.336.

⁶¹ Veysel Erol ve Ahmet Kayan, “Türkiye’de Seçim Barajının Düşürülmesinin Yerel Yönetimlerde Katılma Etkisi”, *Dicle Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 25, 2023, s.343.

sonuçsuz kalır⁶². İstisna olarak, 6 Nisan 2022 tarihli ve 31801 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Milletvekili Seçimi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile birlikte, %10 olan seçim barajı %7’ye düşürülmüştür⁶³. Ancak 2972 sayılı Kanun’da bulunan ve çifte baraj olarak nitelendirilebilecek sistem 40 yıldır yerinde kalmıştır.

2972 Sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunun ilk uygulandığı Mahalli İdareler Genel Seçimleri⁶⁴, 25 Mart 1984’te yapılmıştır. Son uygulandığı seçimler ise 31 Mart 2024 tarihinde yapılan seçimler olmuştur. Kanunun gerekçesinde yer verilen, “Ancak seçime girme kolaylığı nedeniyle çok parti ve fazla adette bağımsızın iştiraki ile düzensiz ve anarşik ortam yaratmamak için de onda bir indirimli baraj esası getirilmiştir” ifadesi ile başlayan ve tartışmaları etraflıca komisyon ve genel kurulda devam eden geçerli oyların hesaba katılmadığı sistem Anayasa Mahkemesi kararı ile son bulmuştur. Anayasa Mahkemesi “Onda birlik baraj getiren” maddeye yapılan itirazı reddederek Anayasa’ya uygun olduğu kararını vermiştir. Geçen yıllar içerisinde yapılan seçimlerde bu sistem kullanılarak belediyelerin meclis üyeleri ve il genel meclis üyeleri belirlenerek görev yapmışlardır.

Serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılan bir seçimde geçerli olmayan oyların hesaba katılmamasının olağan olduğu kadar, geçerli oyların hesaba katılmaması olağan dışıdır. Mahalli idarelerin temsilcilerinin belirlendiği seçimlerde hesaba katılmaması ise daha da vahimdir. Çalışmada örnek olarak seçilen il genel meclisi ve belediye meclisi seçimlerinde, geçerli olduğu halde hesaba katılmayan oyların oranının oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Bu kadar yüksek oranların yönetimde istikrar gerekçesi ile izah edilemeyeceği açıktır. Seçim çevresinde kullanılan geçerli oy toplamından onda birlik sayının çıkarılmasını düzenleyen hükümde yer alan “Hesaba katılmaz” ifadesi

⁶² Abdülkadir Yıldız, “Seçim Sistemleri ve Türkiye’de Milletvekili Seçim Sistemine İlişkin Bir Öneri”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 26, Sayı 3, 2018, s.117.

⁶³ Turan Şener ve Ülkü Nezihe Eren, “Türkiye’de Seçim Sistemleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, 2022, s.64.

⁶⁴ <https://www.ysk.gov.tr/tr/mahalli-idareler-genel-secimleri-arsivi/2650>, Son Erişim Tarihi: 26.05.2024

hukuki olmanın ötesinde farklı açılardan da farklı çalışmalara konu olabilecek niteliktedir.

Seçmen tarafından kullanılan her oyun yerel yönetim organlarının oluşmasına ve adil bir yöntemle temsil sürecine yansması gerekir. Yapılacak kanuni düzenlemelerde bu önemli hususun dikkate alınması sürecin doğru işlemesine katkı sunacaktır. Sonuç olarak, yönetim süreçlerinin sağlıklı işlemesi yönetim kademelerinin oluşması ile doğrudan ilgilidir. 40 yıl önce dönemin koşullarına göre ağır tartışmalar eşliğinde çıkarılan bu kanunun değiştirilmesi gerektiği açıktır. Halkın tercihlerinin yerel meclislerin oluşumunda tam etkili olabildiği, temsilde adaleti sağlayacak seçim sistemlerinin uygulanması yerelde katılımı ve seçimlere olan güvenini arttıracaktır.

BİBLİYOGRAFYA

- Akcagündüz, Emre, “Yerel Yönetimlerde Seçim Sistemlerinin Demokratik Temsil Üzerine Etkisi: İstanbul Adalar ve Sultanbeyli Belediye Meclisleri Üzerine İnceleme”, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 39, Sayı 1, 2021, s.341-358.
- Arıkboğa, Erbay, “Büyükşehir Belediye Meclislerindeki Temsil Adaletsizliğinin Coğrafi ve Siyasi Görünümleri”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, Eylül 2014, s.35-61.
- Avaner, Tekin, “Prof. Dr. Hikmet Sami Türk ile Röportaj: Hukuk ve Siyaset Temelinde Yerel Seçimler, Yerel Seçim Sistemi ve Mart 2009 Seçimleri Üzerine Değerlendirmeler”, *MEMLEKET Siyaset Yönetim*, Cilt 4, Sayı 9, 2009/9, s.33-54.
- Çavuşoğlu, Hüseyin, “1983 Genel Seçimleri ve Anavatan Partisi”, *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi* Cilt 8, Sayı 1, 2022, s.77-86.
- Demir, M. Ahsen, “Türkiye’de Belediye Meclis Üyelerinin Temsilde Adalet Bakımından Değerlendirilmesi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 78, Sayı 2, 2023, s.311-332.
- Erol, Veysel ve Kayan, Ahmet, “Türkiye’de Seçim Barajının Düşürülmesinin Yerel Yönetimlerde Katılıma Etkisi”, *Dicle Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 25, 2023, s.327-345.
- Güler, Fatih, “Büyükşehir Belediye Meclisi Üyeliği Seçim Sisteminin Sebep Olduğu Sorunlar”, *Akademik İzdüşüm Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, 2023, s.155-184.
- Günel, Erdoğan, *Türkiye’de Siyasal Partiler ve Güncel Siyaset*, Ankara, Bilim Adamı Yayınları, 2006.
- Gümüş, Kübra ve Sargut, B. D. Demir, “Türkiye’deki Seçim Sisteminin Siyasi Parti İttifaklarına Etkisi”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, 2024, s.322-342

- Oktay, Tarkan, Yerel Yönetim Reformu Sonrasında Türkiye’de Belediye Meclisleri, Demirkaya, Yüksel (Der.), *Türkiye’de Yeni Kamu Yönetimi: Yerel Yönetim Reformu*, (Ankara: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı), 2016, s.355-385.
- Şener, Turan ve Eren, Ülkü Nezihe, “Türkiye’de Seçim Sistemleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, Haziran 2022, s.45-68.
- Sezer, Abdullah, *Demokrasi Teorisi ve Pratiğinde Seçim Barajları*, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2014.
- TBMM’de Yasama Süreci, Tanıtım Kitapları Serisi: 7, TBMM Basımevi, 2005.
- Tuncer, Erol, “Türkiye’de Seçim Uygulamaları/Sorunları Işığında Temsilde Adalet-Yönetimde İstikrar İlkelerinin İşlevselliği”, *Anayasa Yargısı*, Sayı 22, 2006, s.167-182
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 17, 1. Yasama Yılı: 1, Cilt 1, Birleşim: 18, 5/1/1984.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 17, 1. Yasama Yılı: 1, Cilt 1, Birleşim: 21, 12/1/1984.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 17, 1. Yasama Yılı: 1, Cilt 1, Birleşim: 22, 17/1/1984.
- Toprak, Zerrin, *Yerel Yönetimler*, Ankara, Nobel Yayınevi, 2021.
- Uzeltürk, Sultan Tahmazoğlu, “Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarında Seçim Sistemleri”, *Anayasa Yargısı*, Sayı 23, 2006, s.237-278.
- Yalınzoğlu, Yasemin, “Hepsini Yakala Partisi Bağlamında Anavatan Partisi’ne Yönelik Bir Analiz”, *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, Şubat 2017, s.67-77.
- Yıldız, Abdülkadir, “Seçim Sistemleri ve Türkiye’de Milletvekili Seçim Sistemine İlişkin Bir Öneri”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 26, Sayı 3, 2018, s.113-153.
- Yüksek Seçim Kurulu Seçim Sonuçları, <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu>